

BOEREN in de stad

Jan Willem van der Schans
bij de Marconistrip in Rotterdam.

FOTO: MICHEL MEES

Voedsel produceren in de stad, kan dat? Ja, zeggen de pioniers. Stadslandbouw draagt bij aan een duurzame voedselvoorziening en verbindt de stedeling met de herkomst van zijn maaltijd. Wageningen pioniert mee. Jan-Willem van der Schans doet het tussen de rails in Rotterdam. Jan-Eelco Jansma in de weidse polder bij Almere.

Tekst: Roelof Kleis

De Marconistrip in Rotterdam. Nu nog een verlaten spoorwegstation in de Merwehaven. Onkruid onttrekt de verroeste rails deels aan het zicht. Graffiti op de muren van de gebouwen langs het oude emplacement. Verval en verloedering heeft ook iets moois. Maar het wordt nog veel mooier, als het aan LEI-onderzoeker dr. Jan-Willem van der Schans ligt. Tussen de rails groeien straks groenten. De Marconistrip wordt een tuin. Niet zomaar een hobbytuin voor stadsbewoners met groene vingers. Nee, commerciële akkerbouw op kleine schaal. In totaal zesentwintig hectare hoogproductieve landbouwgrond middenin de stad.

De stadsboerderij Marconistrip is het eerste grote project dat Van der Schans met zijn club Eetbaar Rotterdam van de grond tilt, met de zegen van de gemeente. 'Over twintig jaar moeten daar woningen staan. Tot die tijd ligt

'In Wageningen doen ze alleen aan rurale sociologie; voor die paar boeren die we nog hebben in dit land'

het terrein braak.' Samen met BAM Vastgoed werkt Van der Schans een plan uit om groenten te telen, dieren te houden en misschien zelfs een klein restaurant te beginnen. 'Wij hebben een soort kwartiermakersfunctie. BAM doet mee omdat het bedrijf hoopt over twintig jaar woningen te kunnen bouwen. Door die groenteteelt krijgt het gebied een upgrading, waardoor die huizen beter verkoopbaar zijn. In september presenteer ik mijn plan. Volgend jaar kunnen we dan al aan de slag.'

COMPOSTEREN

Van der Schans is veranderingsdeskundige bij het LEI. Daar houdt hij zich bezig met de transitie van de gangbare landbouw naar meer duurzaamheid. 'Stadslandbouw brengt in de eerste plaats de voedselketen terug in de stad. Dat staat centraal. Daarnaast willen we ook aandacht voor de achterkant van de voedselproductie. Het composteren van afval, het behoud van nutriënten voor de stad, het slui-

ten van kringlopen. De scheiding tussen de stad als consument en het platteland als producent moet worden doorbroken.'

Van der Schans staat daarin niet alleen binnen Wageningen UR. Ir. Jan-Eelco Jansma en dr. Andries Visser van PPO in Lelystad zijn al een aantal jaren bezig stadslandbouw van de grond te krijgen. Niet in Lelystad, maar bij de burens in Almere. En niet kleinschalig zoals in Rotterdam, maar op grote schaal. 'Landbouw op tijdelijke gronden functioneert goed in Almere; wij zetten een volgende stap.' De Stadsboerderij Almere bestaat al tien jaar succesvol. De volgende stap is Oosterwold, een gebied van drieduizend hectare aan de noordoostkant van Almere. Als alles meezit, gaat Almere hier met stadslandbouw voor een bescheiden deel voorzien in de voedselbehoefte van de inwoners.

Jansma stapte vier jaar geleden met zijn ideeën naar het stadsbestuur. De vaart kwam erin met de komst van wethouder ruimtelijke ordening Adri Duivesteijn. 'Dat is ons geluk. Dit project is echt zijn uitdaging.' Oosterwold staat namelijk niet op zichzelf, maar maakt deel uit van de grote sprong voorwaarts die Almere wil maken. Eind juni werden de plannen gepresenteerd voor een soort dubbelstad Amsterdam-Almere. Vooral de grootschalige woningbouw in het IJmeer kreeg landelijk veel aandacht, maar Jansma wordt veel enthousiaster van de ontwikkeling aan de oostkant van Almere. In dit nieuwe Oosterwold krijgt stadslandbouw een eigen plek. 'Stad en landbouw kunnen opnieuw een verbond met elkaar aangaan', staat het enigszins gezwollen in de Concept Structuurvisie Almere 2.0. 'Bij stadslandbouw wordt de ogenschijnlijke spanning tussen stad en landbouw doorbroken. Stadslandbouw maakt de stad groener en de voedselproductie duurzamer.' Bijvoorbeeld door het gesleep met voedsel drastisch te verminderen.

TREND

Almere wil dat in 2030 tien procent van het voedsel voor de stad uit de stadslandbouw komt. Dat scheelt volgens berekeningen jaarlijks minimaal vijf miljoen autokilometers, zoveel energie als 4250 huishoudens verbruiken en een CO₂-uitstoot even groot als door 500 hectare bos wordt vastgelegd. 'Het is uniek in Nederland dat een stad zich hard gaat maken voor stadslandbouw', juicht Jansma bij-

WAGENINGSE VISIE

Wageningen UR gaat werk maken van stadslandbouw. Tijdens een bijeenkomst deze week is gebrainstormd waar het Wageningse onderzoek zich op moet richten. Doel is een Wageningse visie op stadslandbouw te ontwikkelen. 'Dat hoeft geen blauwdruk te zijn. Maar het moet wel duidelijk maken welke onderwerpen we als Wageningen UR moeten aanpakken', zegt organisator Jan-Eelco Jansma (PPO). 'Hoe kun je bijvoorbeeld grootschalige tuinbouw kleinschalig integreren in de stad. Hoe kun je de diverse kringlopen sluiten binnen stadslandbouw.'

[E]

CITY FARMERS

Can we produce food in our cities? Yes, say the pioneers. Urban agriculture helps make food production more sustainable and enables city dwellers to see where their food comes from. Wageningen is on board.

LEI researcher Jan-Willem van der Schans plans to grow vegetables at a disused railway station in Rotterdam. And PPO researcher Jan-Eelco Jansma is working on plans for a huge urban farm at Oosterwold near Almere.

The Rotterdam project is small-scale and has social goals: promoting integration and improving the neighbourhood. The Oosterwold project is much bigger and is part of Almere's ambition to produce ten percent of its own food by 2030. The Wageningen researchers have different approaches but they share an enthusiasm for urban agriculture and a belief that it can help to address urban problems such as integration and sustainability.

The full story?

www.resource.wur.nl

FOTO: CAROLIN TIERNIGO

Jan-Eelco Jansma in Oosterwold bij Almere.

na. 'Ik verwacht en hoop dat dit een trend gaat worden.' Maar voorlopig is het nog even afwachten. Pas in oktober wordt duidelijk of Almere groen licht krijgt van het Rijk.

Oosterwold is gebaseerd op Agromere, een virtuele wijk van 5.000 inwoners op 250 hectare grond. Jansma en zijn team rekenden uit wat stadslandbouw kan betekenen voor zo'n wijk. Op papier werd de stad zelfs al geschetst.

De stad is geen angstgegner, maar een partner'

De resultaten worden binnenkort openbaar gemaakt. 'Maar Oosterwold is geen Agromere', waarschuwt Jansma. 'Agromere is een model, geen blauwdruk. De berekeningen vormen de inspiratiebron voor de structuurvisie.'

Van der Schans kent uiteraard het werk van zijn Lelystadse collega's. Het is niet zijn aanpak. 'Agromere is van bovenaf opgelegd. Agromere is van de tekentafel, wij zijn van de keukentafel.' Maar hij is ook de eerste om te erkennen dat er meer wegen naar Rome leiden. Elke stad vergt zijn eigen aanpak.

RAMENLAPPER

Over de uitgangspunten zijn de Wageningse wetenschappers het wel eens. Stadslandbouw is bij uitstek geschikt om stedelijke problemen op te lossen. In Rotterdam is dat bijvoorbeeld integratie. 'Ik woon in Delfshaven, een achterstandswijk met veel allochtonen', vertelt Van der Schans. 'Ik heb daar druivenranken voor het huis gezet. Nadat de plantsoendienst ze drie keer had omgemaaid, zijn ze inmiddels aangeslagen. Tot mijn grote verbazing ging onze Turkse ramenlapper die ranken vrijwillig bij-

houden. Ze beslaan nu zo'n vier huizen. Hét prototype van stadslandbouw. Als ik nu met de schaar naar buiten ga, staan er in 'no time' vier Turken en Marokkanen om me heen commentaar te leveren. Ga je druiven telen en dan kom je ineens met heel andere mensen in contact.'

'Stedelijke problemen oplossen is mijn strategie. Stadslandbouw is er niet om de boerenstand overeind te houden. In Wageningen doen ze alleen aan rurale sociologie; voor die paar boeren die we nog hebben in dit land. Het gaat hier om urbane sociologie, dat hebben we nodig. Je kunt hier wat met voedselproductie, je overbrugt culturele verschillen.'

Nog zo'n probleem is het gebrek aan groen in de stad. 'Uit onderzoek blijkt dat groen rond Rotterdam nauwelijks door mensen uit de stad wordt bezocht. Allochtonen komen nooit de stad uit. De meesten hebben geen auto. Er zijn veel gebroken gezinnen. Vervoer is een groot probleem. Voor de leefbaarheid is bedrijvigheid en groen in de stad vele malen belangrijker dan groen op het platteland.'

'Stadslandbouw is niet dé oplossing voor alle ellende in de wereld', tempert Jansma de verwachtingen. 'Het is ook niet dé oplossing voor het duurzaamheidsvraagstuk. Maar het is wel een belangrijke ontwikkeling. Waar heeft de stad behoefte aan en wat is de rol die de boer daarin kan spelen? Voedselproductie is de basis, maar daarnaast moet de boer neveninkomsten genereren uit de rust, ruimte en natuur van zijn bedrijf. Dat alles afgestemd op de vraag vanuit de stad. Voorheen moest de boer altijd wijken voor de oprukkende stad. Met stadslandbouw is dat niet nodig. Bestaande bedrijven kunnen in het gebied blijven. De stad is geen angstgegner, maar een partner. Waar we eigenlijk mee bezig zijn, is de landbouw weer een plek in de samenleving te geven.' **R**